

NOTEN

Noten bij hoofdstuk 1

1. Eric de Lyon heeft twee, vrijwel identieke memoranda geschreven. Het ene is ongedateerd en wordt bewaard in het Centraal Archief van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Het andere, gericht aan de Subcommissie II van de Parlementaire Enquête Commissie (PEC) Regeringsbeleid 1940-1945, is gedateerd op 13 december 1948 en werd opgenomen als Bijlage II van het verslag van de PEC, getiteld Memorie betreffende de Strafzaak van E.H.J. de Lyon. Dit fragment staat op p. 12 van de Bijlage.
2. Scholte's verklaring staat in elk van de drie vonnissen, behorende bij de drie dossiers op het departement van Justitie. De dossiers van De Lyon, Kelder en Burck zijn bewaard in dossier G, genummerd (respectievelijk) 490/1372, 490/1373 en 490/1374.
3. Opgenomen in Kelders dossier op het departement van Justitie, zie vorige noot.
4. Deze verklaring is opgenomen in elk van de drie vonnissen.
5. Als vorige noot.

Noten bij hoofdstuk 2

1. Dossier W.J. Burck, nr 2546, Rijksarchief in Friesland.
2. Dossier Burck, Rijksarchief in Friesland. Ook in gratiedossier Burck, nr 490/1374, Departement van Justitie.
3. Dossier Burck, Rijksarchief in Friesland.
4. Uit een gesprek van de auteur met De Lyons weduwe, mevrouw F.L.H. de Lyon-van IJzeren, in 1987.
5. Brief van 28 februari 1987.

Noten bij hoofdstuk 3

1. J.C. Bijkerk, *Vaarwel tot betere tijden*, tweede druk 1977, p. 55-57.
2. Ongedateerd memorandum De Lyon, p. 1
3. Collectie O.G. Ward (zie hfd. 4, voetnoot 3).
4. Deze apologie is in bezit van mevrouw D.P.G. Regensburg-Burck, een zuster van Burck.

5. *Commissie van Onderzoek Gedragingen Marine-personeel in Azië en Australië. Overzicht betreffende het uitwijken van schepen en vliegtuigen en het evacueren van Marine-personeel uit Nederlands-Indië in februari-maart 1942.* Dit verslag werd in 1944 voltooid, maar jaren later pas aan de openbaarheid prijsgegeven. Een afschrift hiervan wordt bewaard in het Centraal Archief van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.
6. Als voorgaand.
7. A.v.
8. Commandant der Zeemacht.
9. Verslag van de *Commissie van Onderzoek Gedragingen Marine-personeel in Azië en Australië* (zie voetnoot 5).
10. Hagers bedoelde vliegtuigen.
11. Dit dagboek is in bezit van Hagers' moeder (Hagers was in 1952 verongelukt als landbouwvlieger in Amerika), die het aan O.G. Ward ter inzage had gegeven. Ward gebruikte het in zijn geschiedenis van de Militaire Luchtvaart.
12. Deze aanduiding betekent dat de diameter van de geschutsloop 0,303 inch was.
13. R. Wittert, *Het vergeten squadron* (1e druk, 1976), p. 165.

Noten bij hoofdstuk 4

1. G.J. Hagens, *De KNILM vloog door*, p. 92-93.
2. Hagens, *De KNILM vloog door*, p. 107.
3. O.G. Ward, *De Militaire Luchtvaart van het KNIL in de jaren 1942-1945*, p. 67. Ward kwam in 1943 bij het achttiende squadron, vervolgde na de oorlog zijn loopbaan bij de Militaire Luchtvaart later bij de Koninklijke Luchtmacht, en begon na 1976 in opdracht van de Minister van Defensie aan een historische studie over de Militaire Luchtvaart van het KNIL.
4. O.G. Ward, *De Militaire Luchtvaart*, p. 88 en 89.
5. R. Wittert, *Het vergeten squadron*, p. 230.
6. Ward, *De Militaire Luchtvaart*, p. 43.
7. Gedateerd memorandum De Lyon, Bijlage II verslag PEC, p. 14.
8. Opgenomen in elk van de drie vonnissen. Bovendien in R. Wittert, *Het vergeten squadron*, p. 247.
9. Centraal Archief van de Tweede Kamer.
10. Gedateerd memorandum De Lyon, p. 4 en 5.
11. Kapitein-vlieger S. de Mul was hoofd Transportafdeling Depot Militaire Luchtvaart.
12. Centraal Archief van de Tweede Kamer. Het fragment over het feest is gebaseerd op R. Wittert, *Het vergeten squadron*, p. 428-429, verbe-

terd en aangevuld door mr. A.F. Calcoen, die vanaf voorjaar 1945 deel uitmaakte van het achttiende squadron. Zowel voor als na de oorlog was Calcoen advocaat.

13. Ch.O. van der Plas was lid van de Indische Commissie; zie hiervoor de paragraaf 'Van Canberra naar MacDonald', eerder in dit hoofdstuk.

14. L. de Jong, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, deel 11C, p. 107.

15. Gratie-dossier Burck, Ministerie van Justitie.

16. T. Schilling, *Spoor, onze generaal*, p. 28. Dit boek is volgens de tekst op het omslag 'een aangrijpend monument voor wijlen Z.E. Generaal S.H. Spoor..., opgericht door zijn vrienden en soldaten'.

17. Gedateerd memorandum De Lyon, p. 5 en 6.

18. Verslag PEC, deel 8c-1, Militair Beleid, Verhoren, p. 656.

19. Sergeant-majoor L. Schalk, commandant van een B-25, vertrok op 5 februari 1943 (dus bijna drie maanden na de arrestatie van De Lyon) met zijn bommenwerper van McDonald naar de stad Darwin. De Mitchell verloor kort na de start hoogte, raakte een paar boomtoppen en stortte neer. Het toestel vloog direct in brand, een of meer bommen ontploften en de hele bemanning kwam om het leven. Bij een reconstructie kwam de commandant van het achttiende squadron tot de conclusie dat de oorzaak van het noodlottige ongeval gezocht moest worden in het te vroeg intrekken van de *wingflaps* (de bewegende delen aan de achterkant van de vleugel, die bij het stijgen en dalen worden gebruikt).

20. Women Auxiliary Air Force – vrouwelijke reserve luchtmacht.

21. Bedoeld is majoor Spoor.

22. Memorandum De Lyon, p. 15.

Noten bij hoofdstuk 5

1. Volgens mevrouw F. de Lyon-van IJzeren was dit een mondelinge mededeling van mr. Calcoen aan Eric de Lyon.

2. Aldus opgenomen in het vonnis van Burck, p. 2, het vonnis van De Lyon, p. 4 en 5 en het vonnis van Kelder, p. 4 en 5.

3. Vonnis Burck, p. 4, vonnis De Lyon, p. 7 en vonnis Kelder, p. 7.

4. Civic is net als Queenbeyan een voorstadje van Canberra.

5. O & O betekent vermoedelijk onderofficieren.

Noten bij hoofdstuk 6

1. De verwijzing naar de Marine, volgens de genummerde Beschikkingen, staat op de eerste pagina van elk van de drie vonnissen.

2. Dit is een verwijzing naar de laatste brief van Fiedeldij aan Van Straten; de brief zelf is van 24-11-42.

3. Legercommandant Australië.
4. Deze brief is het enige officiële stuk over het vooronderzoek van de drie vliegtuigen dat werd gevonden door luitenant-kolonel b.d. O.G. Ward, historicus van de Koninklijke Luchtmacht. De auteur van dit boek bracht een bezoek aan het Ministerie van Justitie, waar geen relevant materiaal bewaard was gebleven, en benaderde zonder succes het Centraal Archief van het Ministerie van Defensie voor inzage in de archieven van de Bevelhebber en Onderbevelhebber der Strijdkrachten Oost. De secretaris-generaal van Defensie deelde in 1987 mede dat deze archieven voor onbepaalde tijd waren gesloten, in verband met 'een herstel van de oorspronkelijke ordening'. Aangezien het grootste deel van de betreffende dossiers werd vernietigd, is het twijfelachtig of de openstelling van de archieven nog iets zal opleveren.
5. Verslag PEC, deel 8c-1, Militair Beleid, Verhoren, p. 643-648. Het archief van de Tweede Kamer bevat nog een aantal aanvullingen en opmerkingen die Coster na zijn verhoor aan de voorzitter van de PEC heeft gestuurd, maar deze zijn niet relevant voor het aangehaalde fragment.
6. Verslag PEC, deel 8c-1, Militair Beleid, Verhoren, p. 1358.
7. *Misdaad in Wereldoorlog II. De Amerikaanse Gevangenis in Shepton Mallet*. Artikel in het tijdschrift '40-'45 – *Toen & Nu*, n 59, p. 29.
8. Dit laatste heeft Edwards van Muijen verteld aan mr. F. Lettinga, met wie hij contact had toen hij in Canada woonde. Een schriftelijk verslag van Edwards van Muijen, gedateerd op 1 juli 1952, is in bezit van de auteur van dit boek.
9. Request van Edwards van Muijen, 18-8-1952, p. 1.
10. Centraal Archief van de Tweede Kamer. Ook opgenomen in het *Militair-Rechtelijk Tijdschrift*, deel XI 1947, p. 46-56
11. Kopieën van de originele brieven van Fiedeldij aan Lettinga en het antwoord van Lettinga zijn in bezit van de auteur.
12. Een zekering slaat door en verbrandt meestal niet. Een electromotor kan wel verbranden.
13. Ongedateerd memorandum De Lyon, p. 11.
14. Ongedateerd memorandum dat De Lyon omstreeks 1953 heeft opgesteld voor dr. W.J. Maan (zie hfd. 10, paragraaf 'Eric de Lyon'), p. 11 en 12.
15. Als voorgaand.

Noten bij hoofdstuk 7

1. De brieven zijn ter beschikking gesteld door de luchtmacht-historicus O.G. Ward en samengevat met toestemming van Van Tuyll.
2. Dit is onjuist: Van Tuyll stelde alleen vast dat de Raad uit niet-juristen

bestond, maar hij heeft niet de bevoegdheid van de Raad aangevochten.
3. Die dossiers zijn helaas verdwenen. Zie hfd 9, paragraaf 'De verdwenen dossiers'.

4. Aanvullende Memorie, gedateerd 1-8-1947, behorende bij de Memorie bij het gratieverzoek van Eric de Lyon. Deze aanvullende Memorie was opgesteld door mr.dr. P.B. Wind, die in de aanvang schrijft: 'Eveneens machtigde mij Luit.Gen.b.d. L.H. van Oyen, tot publicatie van het volgende:...'

5. Vonnis H.J. Burgers, p. 29.

6. Vonnis Burgers.

7. Vonnis Burgers, p. 32.

8. Vonnis Burgers.

9. Ongedateerd memorandum van De Lyon aan dr. Maan (zie hfd 6, voetnoot 14).

10. Het dagboek van pastoor Bruno is in bezit van W. Kwaaitaal, Hoofd-Vlootaalmoezenier. Een kopie berust bij het archief van de Tweede Kamer.

11. Vonnis Burck, p. 30 en 31.

12. Vonnis De Lyon, p. 32.

13. Vonnis Kelder, p. 33.

14. Vonnis Burck, p. 31 en vonnis De Lyon, p. 33.

15. Brief door Van Tuyll ter beschikking gesteld van de auteur.

16. Als voorgaand.

Noten bij hoofdstuk 8

1. R. Wittert, *Het vergeten squadron*, p. 246.

2. Orgineel in bezit van mevrouw D.P.G. Regensburg-Burck, zuster van Will Burck.

3. In het Nederlands luidt het bericht als volgt:

'Sydney, Maandag – Voor het eerst in Australië zijn doodstraffen voor verraad uitgesproken, na een krijgsraad in 1943, van drie Nederlandse vliegers die naar verluidt waren betrokken bij een sensationeel plan om naar Japans gebied te vliegen en zich over te geven aan de vijand.

Dit was een van de vele dramatische incidenten in een sensationele arrestatiegolf van vermoede spionnen in Australië die nu kan worden onthuld.

De mannen werden eind 1942 gearresteerd op hun basis in Canberra, en werden daarop naar Melbourne gebracht, waar ze lange tijd verbleven onder politiebewaking.

De arrestatie van de mannen veroorzaakte een sensatie in Canberra, maar werd elders om veiligheidsredenen geheim gehouden. Het verhaal kan nu voor het eerst worden onthuld, samen met andere voorbeelden

van de grote verscheidenheid aan activiteiten die de geheime dienst tijdens de oorlogsjaren in Australië ontplooiden.

De drie betrokkenen in het overgave-complot werden beschouwd als trouwe Nederlanders, totdat hun plannen werden onthuld door een ander lid van hun eenheid. Beweerd werd dat ze een radioset gebruikten in hun plannen om boodschappen te verzenden naar de vijand.

Hun plannen bevatten een vlucht naar een eiland ten noorden van Australië om zich over te geven. Ze stonden op het punt om op te stijgen, zo is vandaag onthuld, toen ze werden gearresteerd.

Een krijgsraad in Melbourne bevond ze schuldig en veroordeelde ze ter dood, en de executies werden uitgevoerd op grondgebied buiten Australië. De aanwezigheid van de mannen in Melbourne, nadat ze uit Canberra waren weggevoerd, was in sommige kringen bekend, en algemeen werd aangenomen dat ze uiteindelijk weer zijn opgehaald uit de Victoriaanse hoofdstad zonder ooit voor de rechter te zijn geweest.'

4. De Nederlandse vertaling hiervan luidt als volgt:

'Het Hoofdkwartier van het Koninklijke Nederlands-Indische Leger ontkende gisteren dat de Nederlandse vliegers ter dood waren veroordeeld wegens een poging om per vliegtuig naar de Japanners te vluchten. Volgens een officiële verklaring had de vluchtpoging van de vliegers niets te maken met ontrouw aan de Geallieerde zaak. Het was een emotionele opwelling, ingegeven door hun verlangen om naar huis terug te keren, die de mannen er toe bracht om te proberen te vluchten.

Het complot werd ontdekt door officieren van de Nederlandse veiligheidsdienst. De boosdoeners werden berecht door een Nederlandse krijgsraad buiten Australisch grondgebied en veroordeeld tot gevangenisstraffen van twintig jaar tot levenslang.'

Noten bij hoofdstuk 9

1. O.G. Ward, *De Militaire Luchtvaart van het KNIL in de jaren 1942-1945*, p. 120-121.

2. Uit het Centraal Archief van de Tweede Kamer der Staten-Generaal in Den Haag.

3. V.V. betekent Voorlopig Verslag.

4. Centraal Archief van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

5. Deze drie rapporten zijn bewaard in het Rijksarchief van de provincie Friesland in Leeuwarden, dossiers Burck, De Lyon en Kelder, resp. no. 2546, 2547 en 2548.

6. Uit het bezit van mevrouw F. de Lyon

7. Uit het persoonlijke archief van O.G. Ward, die een officiële opdracht had voor historisch onderzoek naar de Militaire Luchtvaart.

8. Collectie Ward.

9. Collectie Ward.
10. Collectie Ward.
11. Collectie Ward.
12. H.L. Zwitzer, 'Documenten betreffende de Eerste Politionele Actie', *Bijdragen van de Sectie Militaire Geschiedenis*, 1983.
13. L. de Jong, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, deel 12, tweede helft, p. 1016.
14. T. Schilling, *Spoor, onze generaal*, p. 13.
15. B. van Kaam, *En ik was gelukkig. Herinneringen van dr. J.A.H.J.S. Bruins Slot*, 1972.
16. R.P.P. Westerling, *De eenling*, derde deel (uitgeverij Spoor). Deze geschiedenis was al eerder beschreven door NRC *Handelsblad*-redacteur Peter Schumacher, die op 5 januari 1980 een aantal artikelen schreef over 'De dilemma's van generaal Spoor' en 'De methodes van kapitein Westerling', later samengebracht in de door NRC *Handelsblad* uitgegeven brochure *De methodes van kapitein Westerling* (in de serie Kort-schrift).
17. Zie vorige noot, *De methodes van kapitein Westerling*.

Noten bij hoofdstuk 10

1. Uit een map in het restant van het archief van Eric de Lyon dat bewaard is gebleven en berust bij mevrouw De Lyon.
2. Zowel de heer Maan als mevrouw De Lyon hebben een exemplaar van deze verklaring. Na de brand in hun huis, en na de dood van haar man, had mevrouw F. de Lyon aan dr. Maan verzocht om alle brieven over de rehabilitatie van Eric de Lyon die nog in zijn bezit waren, aan haar op te sturen.
3. Dit moet in 1947 of '48 zijn geweest.
4. Het getuigschrift is in bezit van mevrouw Regensburg-Burck.